

stelde dat het concept 'vazalliteit' hol en onbruikbaar is en daarvoor vooral op het 'academische' leenrecht steunde. Hij verwijt haar onder meer een eenzijdige bronnenkeuze en argumentatie en een gebrekkige aandacht voor de rol van de familie. Een confrontatie met het Vlaamse leenrecht zou Reynolds' gedachtegang als een kaartenhuis doen ineensinken. Hier is Heirbaut zeker overtuigend, maar dit alles smaakt naar een meer sociologische en antropologische onderbouw. Die bewaart hij misschien voor een internationale publicatie.

Kortom, dit is een zeer overtuigende en zeer nuttige studie, waarvan ik het enkel betreurt dat de auteur zijn bevindingen niet nog systematischer in een economische en sociale context heeft geplaatst. Daarvoor blijft hij misschien wat teveel een rechtshistoricus *pur sang*. Misschien is het echter maar goed ook dat die er nog steeds zijn. Een kwestie van smaak dus, maar ontgensprekelijk een indrukwekkend staaltje van vakmanschap.

Jan Dumolyn

R. Jansen-Sieben, J. Janssens, F. Willaert, ed., *Medioneerlandistiek. Een inleiding tot de Middelnederlandse letterkunde* (Middeleeuwse studies en bronnen LXIX; Hilversum: Verloren, 2000, 345 blz., €22,25, ISBN 90 6550 613 6).

Zoals kunsthistorici zich de afgelopen decennia steeds meer zijn gaan afkeren van de esthetische beschouwing van kunstwerken en zich nu graag bezighouden met het kunstenaarsbedrijf, de opdrachtgevers of de kopers van kunst, zo wenden ook (medio)neerlandici zich steeds meer af van de klassieke literatuurgeschiedenis. Terwijl de Nederlandse onderzoekers, in de kring rond Van Oostrom en Pleij, de vernieuwing zoeken in een cultuurhistorische benadering, voelen de Vlaamse confraters zich, wellicht naar analogie van de kunsthistorici, aangetrokken tot het literaire bedrijf, zowel het bedrijf van de middeleeuwse auteurs en hun publiek als het moderne onderzoeksbedrijf. In de hier gerecenseerde bundel bespreken vijftientig onderzoekers een bepaald aspect van wat — sinds W. P. Gerritsen de term in 1975 introduceerde — de medioneerlandistiek is gaan heten. Het is de klaarblijkelijke bedoeling van de redacteurs geweest dat de auteurs aan de hand van een sprekend voorbeeld kort een bepaald thema of een probleemveld introduceren, daarbij iets over de huidige stand van kennis vertellen en zo mogelijk nieuwe wegen in het onderzoek aangeven. De bundel is uitdrukkelijk bedoeld als een eerste introductie voor 'aankomende neerlandici en belangstellende leken' en is daarom geheel gespeend van noten; wel worden per onderdeel enkele suggesties 'om verder te lezen' toegevoegd (9).

Deze opzet heeft geleid tot een aantal mooie artikelen. Zo introduceert Reynaert een aantal auteurstypen (minnezanger, vrouwelijke mystica, ethisch dichterschap); Ann Kelders behandelt de nogal fantastische, Vlaamse kronieken en laat zien wat daarmee te doen valt. Geert Claassen introduceert het probleemveld van (onze) historische waarheid versus middeleeuwse opvattingen van waarheid en leugen, terwijl Lieve de Wachter en Anne Reynders laten zien hoe Middelnederlandse dichters omgaan met Franse vertelstof of Franse romans die ze voor een Nederlands publiek toegankelijk maken. Medioneerlandistiek is in deze bundel ruim opgevat zodat Piet Avonds iets mag vertellen over de historische achtergronden, Van Coolput-Storms de Franse literatuur en Katrien Heene Latijnse auteurs uit de Nederlanden mag bespreken. Heene is overigens een van de weinigen die heel bewust aanknoopt bij de internationale mediëvistiek en daardoor nieuwe ontwikkelingen zoals de genderproblematiek verwerkt.

Niet alle auteurs houden zich aan de opdracht. Theo Coun schrijft een codicologische detail-

studie (zonder noten, wat natuurlijk niet kan) en mist de kans iets te vertellen over bijvoorbeeld verzamelcodices, een van de aardigste nieuwe ontwikkelingen in de neerlandistiek die nu geheel ontbreekt.

Ook de opzet als zodanig heeft zekere bezwaren. Misplaatst vind ik de consideratie met aankomende studenten door totaal af te zien van noten. Academici in opleiding moeten juist kennis maken met dit wezenlijke aspect van het wetenschapsbedrijf en de smaak te pakken krijgen van wetenschappelijke discussie — de suggesties voor verdere studie zouden deze functie kunnen overnemen maar verwijzen in de praktijk alleen naar oude materiaalverzamelingen en overzichten. Dit brengt mij bij een tweede bezwaar.

Een succesvolle discipline als de medioneerlandistiek loopt het gevaar genoeg te hebben aan zichzelf. De redacteurs hebben dit niet helemaal weten te voorkomen. Naast het voortbouwen op voorgangers in de eigen discipline hadden auteurs, bij de gekozen benadering van het literaire bedrijf, kunnen profiteren van nieuwe benaderingen van historici en ze hadden, wat mij betreft, moéten profiteren van de internationale litteratuurstudies, een discipline waar al veel langer een benadering als hier voorgestaan wordt. Nu hebben auteurs zich niet laten inspireren door een bundel als *The idea of the vernacular*, waarin het puik van de Anglo-Amerikaanse 'medioanglisten' hun benadering van het vak introduceren voor studenten. (J. Wogan-Browne, e. a., ed., *The idea of the vernacular. An anthology of Middle English literary theory 1280-1520* (Exeter, 1999)).

Hun opvattingen over (het niet bestaan van de individuele) middeleeuwse auteur, het copyright, een verzamelhandschrift als een eigenstandig genre, de waarde van *translatio studii* (is ook: vertalen en toegankelijk maken van de klassieke autoriteiten), enz. enz. hadden de auteurs tot (nog) rijkere artikelen kunnen stimuleren. Hetzelfde geldt voor Duitse literatuurstudies. Terwijl Reynaert oog heeft voor het probleem van de vrouwelijke auteur 'zijn zij wel als auteurs te beschouwen omdat ze de indruk maken alleen hun emotionele zieleroerselen aan het papier toe te vertrouwen en niet bewust (literaire) teksten lijken te willen componeren' laat hij het daarbij. Aan geleerden als Wehrli-Johns en Susanne Bürkle had hij de argumenten kunnen ontlenuen om aan te tonen dat Herbert Grundmann, de uitvinder van deze existentiële zielen-nood, met twee maten mat toen hij vrouwen psychologiserend en mannen literair-analytisch benaderde. Zij laten zien wat een literaire analyse van deze vrouwenteksten oplevert.

Zo kom ik bij enkele lacunes: onbegrijpelijk (ook in een selectieve bundel) vind ik het ontbreken van de hagiografie en devotionele teksten. Heeft Thom Mertens niet eens becijferd dat zo'n 75 à 80% van alle overgeleverde handschriften dit soort teksten bevat? Driekwart van het middeleeuwse bedrijf blijft nu dus buiten beschouwing. Mertens zelf introduceert de middeleeuwse bijbelvertalingen, inderdaad een aspect dat niet mag ontbreken — evenmin als die andere.

De bundel is opgedragen aan W. P. Gerritsen, die we met reden de vader van de medio-neerlandistiek mogen noemen. Uitvinder van de term is hij bovendien de promotor en spiritueel vader van vele nu op de voorgrond tredende neerlandici. Het is een terecht eerbewijs van de Vlaamse onderzoekers bij zijn emeritaat te laten zien waartoe zijn aanzetten zoal hebben geleid: een rijke, succesvolle discipline en in dit geval een rijke, goed leesbare en tot verder nadenken prikkelende bundel studies.

Anneke B. Mulder-Bakker

Bertrand Schnerb, *L'honneur de la maréchaussée. Maréchalat et maréchaux en Bourgogne des origines à la fin du XVIe siècle* (Burgundica III; Turnhout: Brepols, 2000, 268 blz., ISBN 2 503 51038 8).

Het leukste onderdeel van dit boek is de 'captatio benevolentiae' in de Préface door Philippe Contamine. Op ironiserende toon verheugt deze zich erover dat in 2000 institutionele geschiedenis opnieuw legitiem werd, zonder meteen het stigma opgekleefd te krijgen van ouderwetse 'histoire positiviste traditionnelle'. Hij ontwaart zelfs groeiende tolerantie inzake vreedzame coëxistentie van uiteenlopende historiografische opvattingen. Ik vrees evenwel dat dit een grove onderschatting is van de ongeschonden vitaliteit van het ideologisch spanningsveld 'gauche'-'droite' in de Franse 'academia'. Ook indien de allusie zou slaan op neerbuigend aankijken door 'nieuwe stromingen' op 'ouderwetse' aanpak, is de analyse een vreemde illusie. 'Querelle des anciens et modernes' is van alle tijden. Positivisten als Taine en Ranke deden toch ook cynisch over romanticus Michelet? Verstandige beoefenaars van 'nouvelle histoire', en van de vele 'new histories' misprezen klassieke eruditie niet in se, eisten wel haar functionaliteit voor het oplossen van problemen. Knappe rechtshistorici vulden wel degelijk oude institutionele kruiken met nieuwe wijn. Robert Jacob stelde in zijn 'klassiek' werk over het huwelijksrecht in Douai (*Les époux, le seigneur et la cité. Coutume et pratiques matrimoniales des bourgeois et paysans de France du Nord au Moyen Age* (Brussel, 1990)), klassieke maar ook originele vragen. Daardoor kon Martha Howell een fantastische correlatie ontdekken tussen de specifieke spelregels van het huwelijksrecht in Douai en het sociaal-economisch model van kleine ondernemingen (*The marriage exchange. Property, social place, and gender in cities of the Low Countries, 1300-1550* (Chicago, 1998)).

Het boek van Bertrand Schnerb is een 'nuttige' beschrijving van de militaire topfunctie in het Bourgondisch staatsapparaat, het maarschalkschap. Het model stamt uit het Franse koninklijk 'hôtel'. De Franse territoriale vorsten imiteerden het gretig, in het hertogdom Bourgondië vanaf begin twaalfde eeuw, en definitief vanaf 1239. De functie werd nooit erfelijk. Het bleef steeds een 'echte' politieke benoeming door de hertog, die aan zijn persoon en beleid loyale medewerkers koos, en geen vertegenwoordigers van de loyale adel. Het liep nochtans af en toe mis, zoals in 1314-1315, toen de maréchal meer 'chef de la noblesse' dan 'agent du prince' was, en een beslissende rol speelde in het opstarten van de liga van de Bourgondische edelen. De hertogen kozen normaliter figuren die behoorden tot machtige familieclans uit de hertogelijke omgeving, zoals Guillaume de la Trémoille, benoemd in 1392. De in 1472 benoemde maréchal Antoine de Luxembourg was zoon van de graaf van Saint-Pol, 'connétable de France', en vooral pion in een van de vele huwelijksmanipulaties van de hertog. Meer dan één maarschalk werd door de vorst vereerd met de orde van het Gulden Vlies, ultiem bewijs dat deze functie sleutelfiguren vergde. In de hoofdstukken vier tot zeven ontleedt Schnerb achtereenvolgens de bestuurlijke, militaire en rechterlijke bevoegdheden van het maarschalkschap, en tenslotte hun legale en illegale vergoedingen. De studie is voortreffelijk onderbouwd door onuitgegeven archivalia en verrijkt met indices en de uitgave van enkele cruciale bewijsstukken.

Bertrand Schnerb is al te dicht bij de pure beschrijvende analyse gebleven, miste de kans tot aantrekkelijke probleemstellingen, zoals het spanningsveld tussen netwerken der Bourgondische hertogen en dominante families. In hoeverre waren de vorsten gevangen van de ambities van deze groepen? De biografieën van de maarschalken blijven steken in een opsomming van functies, en belichten onvoldoende hun sociale, economische en ideologische achtergronden.

Het tweede zwakke punt van dit werk is de rommelige constructie. De globale structuur